

allisque innumeris substantialibus, unum non ita convertitur in aliud, ut pereat quoad totam suam substantiam, remanet enim materia prima; verum, docente Fide ac Theologia, datur conversio, in qua præcedens substantia tota penitus ita destruitur, ut nihil de illa supersit; hujusmodi conversio vocatur proprio nomine *transsubstantiatio*, et locum habet in sacrosancta Eucharistia, quæ proinde est vera conversio totalis, non sicut aliæ conversiones quæ licet etiam vocari soleant totales, propterea quod mutata forma substantiali, res dicitur simpliciter alia, nihilominus non sunt vera nisi partialia, quia non tota rei substantia totaliter convertitur, ideoque solum sunt conversiones denominative totales. Sed de his alibi fusius.

Neque vero in hac trimembri mutationis divisione addenda est quarta species, illa nimirum, quæ aliquid a non subjecto in non subjectum, seu a negativo ad negativum terminum mutaretur. Nulla enim fit mutatio a termino negativo ad negativum, nisi per accidens, nimirum ratione positivi alicujus termini, qui amittitur aut acquiritur. Ut si fiat mutatio a non nigro in non album ex eo, quod aliquid ex alio in nigrum convertatur. Etenim *omnis mutatio* est inter opposita: duæ autem negationes non sunt oppositæ (1).

Jam si tres hæc mutationis species invicem comparaveris, reperies profecto generationem et corruptionem versari inter extrema contradictorie opposita, qualia sunt esse et non esse; motum vero inter contraria et media, ut patet inductione.

247. Ex conceptu mutationis sponte sequuntur hæc axiomata:

I.^{um} **Omne... quod quocumque modo mutatur, est aliquo modo in potentia (2),** seu potentialitatem importat.

(1) S. Thom., lib. 5 *Physicor.*, lect. 2, paragr. c. Verum est hoc pacto fieri posse per accidens innumeras mutationes ex termino negativo ad negativum: et præcise propterea quod sunt infinitæ, nam possunt fieri ad quoscumque terminos, et in quibuscumque subjectis, et a quibuscumque moventibus, et quocumque tempore, cadere nequeunt sub scientiam, utpote quæ non debet objecta adeo indeterminata contemplari. Vide Aristot. et S. Thom., lib. 5 *Physicor.*, lect. 1, paragr. l.

(2) S. Thom., 1 p., quæst. 9, art. 1. Cfr. 1.º Dist. 8, quæst. 3, art. 1, 2.

transsubstantiatio.

Quidquid mutatur, habet potentialitatem.

Et ratio est, quia nihil transire potest ad habendum id, quod non habebat, nisi sit in potentia passiva ad illud; itemque quod amittit id, quod habebat, cum illo compositionem faciebat, atque adeo potentialitatem includit.

II.^{um} **Omne quod movetur, quantum ad aliquid manet, et quantum ad aliquid transit; sicut quod movetur de albedine in nigredinem, manet secundum substantiam (1).** Ratio patet ex dictis.

III.^{um} **Omne quod movetur, motu suo aliquid acquirit, et pertingit ad illud, ad quod prius non pertingebat (2).**

IV.^{um} **Omne quod mutatur, compositum est (3).** Unde ens immutabile est actus purus, et solus actus purus est immutabilis. Id tamen, quod mutatur non est proprie ipsum compositum, sed subjectum, hoc enim est quod mutationi subternitur, successive subeundo diversos status, et ab uno in alium terminum transeundo, compositum autem vel concretum ex subjecto et forma vel privatione, secundum quas mutatio locum habet, non dicitur mutari nisi denominative a subjecto.

Quidquid mutatur, partim manet, partim perit.

et aliquid acquirit.

Quidquid mutatur, compositum est.

DISPUTATIO QUARTA.

DE ENTE FINITO GENERATIM.

248. Exposita entis ratione ac generalissimis divisionibus, ordo tractationis postularet, ut naturam entis infiniti et finiti singillatim enucleatius tractaremus. Verum quoniam de infinito et increato ente integer liber conficiendus est post absolutam *naturalis Philosophiæ* tractationem, de solo ente finito et creato hic agemus. De quo id in primis notandum est, quod satis colligitur ex dictis, et ex alibi dicendis amplius patebit, ens creatum nempe essentialiter

Ess creatum essentialiter ab increato dependens in essendo.

(1) S. Thom., 1 p., quæst. 9, art. 1.

(2) S. Thom., 1 p., quæst. 9, art. 1.

(3) S. Thom., 1 p., quæst. 9, art. 1.

includere dependentiam ab ente increato, quandoquidem esse nequit in rerum natura, nisi per influxum et causalitatem causæ primæ. Hinc sequitur omne ens creatum ita esse sub dominio Dei quoad suum *esse*, ut possit ab illo in nihilum redigi per solam suspensionem illius influxus, sine quo nec potuit creari, nec potest in *esse* conservari. Hoc facile infertur ex essentiali dependentia entis creati ab increato in *esse*, verum probabitur ex professo in *naturali Theologia*. Denique quoniam actio sequitur *esse*, si creatum ens dependet a Deo in *essendo*, nequit non dependere etiam in operando, ita ut creatum ens nihil efficere possit sine actuali concursu causæ primæ et increatæ (1). Et hæc quidem certa sunt atque comperta apud omnes Philosophos christianos, et egregie declarant essentielle discrimen, quo entis creatum separatur ab increato. Illud vero in controversiam adducitur, utrum etiam ad naturam creati entis, atque adeo ad ejusdem ab increato discrimen essenziale, requiratur, ut ex essentia et existentia realiter distinctis coalescat, ideoque in ipsa ratione entis compositionem habeat.

CAPUT I.

UTRUM IN REBUS CREATIS

ACTUALIS ESSENTIA REALITER AB EXISTENTIA DISTINGUATUR.

Hac controversia nescio an alia sit, quæ majori animorum æstu per plura secula agitata fuerit usque ad hæc ipsa nostra tempora, affirmantibus aliis, aliis negantibus essentiam ab existentia in rebus creatis realiter distingui. In quo nonnulli ex patronis realis distinctionis eo usque progressi sunt, ut distinctionem hujusmodi scripserint summi esse momenti atque omnino fundamentalem in doctrina S. Thomæ ac saniori Philosophia, ut frustra quis sibi blandiatur de amore studioque veracis sapientiæ, nisi hoc statuerit ante omnia solidissimum

(1) Vide Suarez, disp. *Metaph.* 31, sect. 14.

et fecundissimum principium (1). At longe aliter sentit Dominicus Soto (2), et generatim realis distinctionis impugnatores. Verum quid de hujusmodi judiciis censendum sit, decernere nunc non possumus, donec expositis circa propositam quæstionem sentiendis rem totam accurate ac maturo examine perpendamus. Quare nunc potissimum cautio adhibenda est, animique motus compescendi, ut inter diversas scholas et opiniones, solam veritatem sincere quæramus, qua nihil carius, nihil sacratius viro sapienti esse debet.

ARTICULUS I.

Exponuntur sententiæ, ac status quæstionis aperitur.

249. Quoniam in re adeo subtili tantisque dissidiis subiecta oportet terminos ipsos rite definire: notandum 1.º est aliud esse, ut nunc supponimus, *esse existentia*, de quo quæritur num re distinguatur ab essentia physica et actuali, et aliud *esse subsistentia*, per quod res in se subsistere dicitur, et constituitur in ratione suppositi. Quamvis enim non desint, qui *esse subsistentia* in ipsa existentia reponant, nos tamen contrarium nunc supponimus, quia *esse substantia* contractius est, quam *esse existentia*, utpote quod solis substantiis convenit, quæ solæ proprie subsistunt, cum tamen *esse existentia* conveniat etiam accidentibus. Præterea munus subsistentiæ non est naturam in ratione actualis entitatis constituere, sicut est munus existentia, sed aliud diversum quod suo loco declarandum erit.

Notandum est 2.º quæstionem hic institui de distinctione inter essentiam actualem, non vero inter possibilem, et existentiam. Etenim est apud omnes in confesso, essentiam possibilem seu essentiam in potentia realiter ab existentia

Aliud est esse
existentia
et aliud esse
subsistentia.

Sermo est hic
de essentia
actuali.

(1) Vide v. g. Paulum Soncinatem, *Metaph.* lib. 4, quæst. 12, initio resolutionis; Pallavicini, *de Deo*, cap. 3, n. 20; Sylvest. Mauri, *Quæst. philos.* lib. 2, quæst. 6; Goudin, *Philos.* 4 pars, quæst. 2, art. 3.

(2) Non est tanti hanc distinctionem aut concedere aut negare, dummodo non negetur differentia inter nos et Deum, quod esse sit de essentia Dei, et non sit de essentia creaturæ. Domin. Sotus, *lib. Prædicabilium*, quæst. 1, paragr. *Circa materiam confirmationis*.

discriminari: immo essentia possibilis non solum ab existentia, sed etiam ab ipsa essentia actuali et physica realiter distinguitur, tamquam non ens ab ente, tamquam nihilum physicum a realitate physica. Nam essentia pure possibilis, licet dici recte possit ac solet ens reale, quatenus ens sumitur latissime pro omni eo, quod non est chimæra, sed aliquid positive cogitabile capaxque existentie realis; physice tamen nihil est, cum nullam actu habeat in se et extra causas suas realitatem (1).

Nulla creatura
existit
essentialiter.

3.º Notandum est præterea ex communi et catholica sententia, nullam creaturam *essentialiter existere*, quatenus ex vi et exigentia suæ essentiae ponatur in *esse*, sed omnia omnino entia creata *egere* creatione atque efficientia Dei, qua sublata semper ac necessario forent nihil, ac proinde quantum est de se, perpetuo remanerent in suo nihilo meraque possibilitate. Verum ex liberrima sua voluntate decrevit Deus condere mundum, in eoque singulas res cum suis essentiis atque existentis creat in successione temporum, illas e puro nihilo seu a statu merae possibilitatis transferens ad statum actualis ac physicae realitatis. Nam, scribente Angelico, *ex hoc ipso quod quidditati esse tribuitur, non solum esse, sed ipsa quidditas creari dicitur, quia antequam esse habeat, nihil est, nisi forte in intellectu creantis, ubi non est creatura, sed creatrix essentia* (2).

Status
questionis
aperitur.

4.º Controversia proinde est solum de rebus creatis, quæ de se nihil habent, nisi meram non repugnantiam ad hoc, ut sint aliquid ens actuale. Nam Deus, utpote ens a se, perque suam essentiam existens, est suum *esse*, nec potest proinde existere per existentiam ab essentia distinctam. Ac dubium est generale de omnibus rebus creatis, sive corporeis sive spiritualibus, sive de substantiis sive de accidentibus, utrum in quovis ente creato actu existente essentia vel entitas realis et physica, quæ existit, re distinguatur ab actu, quo formaliter existit, sicut v. g. supposita reali distinctione accidentium a substantia in pariete albo, paries qui actum et denominationem *albi* suscipit, re differt ab *albedine*, qua paries formaliter constituitur in ratione *albi*.

(1) Recole quæ superius in hanc rem disputavimus. n. 276 seqq.

(2) S. Thom., de *Potent.*, quest. 3, art. 5 ad 2.um

Aliis verbis, quaeritur, num in re existente, v. g. homine, Petro, realitas physica quæ exprimitur per quidditativam definitionem, et proinde *a parte rei* respondet conceptui animalis rationalis, vel talis individui, sit alia realiter ab actu existentie, per quem illa physica realitas dicitur formaliter esse in rerum natura et extra causas, ac verificare propositionem de secundo adjacente: *homo vel Petrus est, seu existit*. Si duo hæc re distinguuntur, formalitas respondens in re existente, puta homine, conceptui quidditativo *essentia* vel entitatis, nempe animalis rationalis, et formalitas respondens conceptui *existentis*, re distinguuntur; et essentia erit potentia *subjectiva*, non pure possibilis, sed physica et realis respectu existentie, sicut paries v. g. respectu albedinis; et existentia erit actus pariter realis et physicus actuans et quasi informans talem potentiam, sicut albedo actuatur et informat parietem: et sic ex essentia hujusmodi et existentia resultabit verum *concretum et compositum physicum*, quod est *ens participialiter sumptum seu existens*. E converso, si essentia et existentia in rebus creatis actu existentibus re non distinguuntur, licet id *quod* est, essentia nempe, et id *quo* est, actus existentie, utcumque conceptui discerni possint, sicut *animal* et *rationalis* distinguuntur in homine; nihilominus eadem erit physica realitas utriusque conceptui respondens, sicut res respondens in homine conceptui præcisivo animalis et rationalis. Et consequenter essentia et existentia nullam facient compositionem realem, sed inter se comparabuntur tamquam potentia et actus metaphysici solaque ratione distincti.

5.º Illud etiam notatum volumus; quoniam sermo est de distinctione essentiae seu entitatis, non possibilis, sed physicae et actualis, ab actu existentie; oportet agnoscere in tali essentia, etiam prout est vel consideratur contradistincta ab existentia, suum proprium reale et physicum *esse essentia*, per quod intrinsece constituitur in ratione essentiae physicae ac non jam pure possibilis. «Nam omnis entitas realis constituitur aliquo *esse* reali, cum ens ab *esse* dicatur, et ens reale ab *esse* reali. Ergo dum entitas realis desinit esse potentialis et fit actualis, necesse est, ut aliquo actuali *esse* (saltem essentiae) reali constituitur. Rursus essentia actualis

realis in suo genere est verum et actuale ens reale, differens jam ab ente in potentia. Ergo necesse est illam formaliter constitui in tali actualitate aliquo *esse* (saltem essentiae) reali actuali, ei communicato per efficientiam aliquam. Præterea planum est hujusmodi *esse*, quo essentia constituitur in ratione physica et non pure objectivæ essentiae, non posse ab eadem physica essentia distingui, nihil enim distinctum ab essentia constituere ipsam essentiam valet (1). Et in hisce duobus nullum esse debet dissidium inter AA; sed solum controversitur an actus vel *esse* existentiae, quo essentia hujusmodi physica formaliter constituitur *existens*, re distinguatur ab illo *esse essentiae* physicae, vel an essentiae reali habenti suum *esse* essentiae, per quod desinit esse pure possibilis, et est aliquid actuale veraque potentia physica et subjectiva, quemadmodum loquuntur patroni distinctionis realis, necesse sit addere aliquem actum vel aliud *esse* re distinctum, ut possit esse ac denominari *actu existens*.

Sententia:
prima.

250. Hisce, ad sensum controversiæ declarandum, præhabitis, variæ de hac re perhibentur sententiæ. Prima tenet realem distinctionem essentiae et existentiae in omni ente creato, ita ut illud ex iisdem componatur tamquam ex reali potentia et actu. Quamvis enim sola corpora secundum essentiam sint composita, ex materia nempe ac forma substantiali, tamquam ex actu et potentia essentiam corporum conflantibus; at in ratione entis actu existentis nulla est res, sive corporea sive spiritualis, quæ composita non sit ex essentia et *esse*, cum repugnet essentiam creatam existere nisi per actum existentiae realiter distinctum (2). Ex quo multa inferunt patroni hujus sententiæ consectoria, quæ quamvis alii etiam auctores libenter amplectantur, non tamen ex doctrina hujus primæ sententiæ pendere, sed aliunde certissime derivari docent. Talia sunt v. g. quod Deus sit actus purus et ipsum *esse* per se subsistens omnisque expertus potentialitatis, creaturæ vero omnes admixtam essentialiter habeant aliquam potentialitatem et compositionem,

(1) Suarez, disp. *Met.* 31, sect. 4, n. 2 et 3.

(2) Cfr. S. Thom., 1^a p., quest. 50, art. 2 ad 3.^{am}; 1.º dist. 8, quest. 5, art. 1 et 2; *Quodlib.* 9, quest. 4, art. 6.

quin possit esse ulla penitus simplex. Talia sunt etiam illa, quod in nulla creatura operatio sit idem cum ejus substantia, nec proinde potentiae activæ identificentur cum essentia; aliaque similia, quæ adversarii aut non admittunt, aut ex aliis certioribus principiis probanda esse contendunt, ac porro probant.

Adhærent huic opinioni inter alios Paulus Soncinas (1), Chrysostomus Javellus, Ægidius Romanus, Albertus M. alique apud Suarezium (2), itemque Capreolus (3), Cajetanus (4), Ferrariensis (5), Dominicus Bañez (6) et scriptores ex sacro Ordine Prædicatorum communissime. Huic adstricti pullular a nostris inter alios quosdam Cardinalis Pallavicinus (7), ac plures recentiores. Eademque sententia tribuitur Angelico Doctori multis in locis (8). Et quamquam non desint auctores, qui aliter Aquinatis mentem interpretari nitantur (9), aut saltem non omnino certam arbitrentur (10), possintque non pauca loca, quæ distinctionem hanc essentiae atque existentiae continent, de sola rationis distinctione commode intelligi; alia vero videntur majorem postulare. Ac nominatim id, quod non raro docet, *esse* vel existentiam *resullare* ex principiis essentiae (11); et formam esse principium essendi sicut diaphanum est *æri principium lucendi*, quia facit eum proprium subjectum luminis (12); et illud

(1) *Metaph.*, lib. 4, quest. 12.

(2) Disp. 31 *Metaph.*, sect. 1, n. 3.

(3) 1.º dist. 8, quest. 1.

(4) In 1.^{am} p., q. 3, c. 4; Comment. in Opusc. de Ente et essent., cap. 5, quest. 11.

(5) In lib. 2.º *Contr. Gent.*, cap. 52.

(6) In 1.^{am} p., q. 3, a. 4, dub. 2.

(7) *De Deo*, cap. 3.

(8) 1^a p., q. 3, a. 4; 1^a p., q. 75, a. 5 ad 4.^{am}; 2.^a *Contr. Gent.*, cap. 52, 53; de Ente et essent., cap. 5; *Quodlibet.* 2, a. 3; *Quodlib.* 9, a. 6; de *Potent.*, q. 7, a. 2; 1^a p., q. 50, a. 2, ad 3.^{am}; Opusc. de Formis, quest. 3, a. 3, etc., etc. Cfr. Auctor. *Summæ totius Logic. Aristot.*, tractat. de *Substant.*, cap. 2.

(9) Vide inter alios P. Maximilian. Limburg., Opusc. de *distinctione essent. ab existent.*, thes. 3.^a pag. 26, Ratisbonæ, 1883.

(10) Cfr. Kleutgen, *Philosof. antic.*, tom. 4, n. 574.

(11) Vide v. g. 3.^a dist. 6, quest. 2, a. 2.

(12) S. Thom., lib. 2, *Contr. Gent.*, cap. 54.

aliud præcipue, nempe compositum humanum una simplicissima animæ existentia *existere* (1); vix possunt satis explicari, nisi admissa suppositaque reali hac distinctione. Distinctionem etiam eandem manifeste supponit doctrina illa, secundum quam humanitas Christi Domini non habuit existentiam creatam, sed tantum increatam; quamquam nonnulli dubitent, num id senserit constanter S. Thomas, propter oppositam doctrinam, quam in *Questionibus disputatis* scriptam reliquit (2).

secunda,

Contra hanc tamen opinionem stant tres aliæ plus minus inter se diversæ. Est ergo secunda sententia, inter essentiam et existentiam non quidem realem, quemadmodum dicunt nuper relati auctores, nec solam etiam rationis distinctionem intercedere, sed mediam aliquam agnoscendam esse, nempe distinctionem ex *natura rei*, aut etiam *modalem*. Ita censent Scotus, Henricus, Victoria et Dominicus Sotus apud Suarezium (3); ita quoque Scotistæ generatim (4), et e Nostratribus P. Molina (5), Fonseca (6), Conimbricenses (7), et forte etiam Sylvester Maurus (8).

tertia,

Tertia succedit sententia illorum, qui inter essentiam et existentiam arbitrantur solam vigere rationis distinctionem. Eam tenent Alexander Halensis, Henricus, Aureolus, Gregorius, Hervæus, Durandus, Gabriel aliique apud

- (1) 2.^a *Contr. Gent.*, cap. 68; 3 p., q. 2, a. 6 ad 2.^{am} etc.
 - (2) *De Unione. Verb.*, art. 4. Sed id Theologis discutiendum relinquimus. Qua de re cfr. Cajetan. in 3.^{am} part., quest. 17, art. 2; Suarez. *de Incarnat.*, disp. 36, sect. 2.
 - (3) Disp. 31 *Metaph.*, sect. 1, n. 11.
 - (4) Vide Matrium, *Metaph.*, disp. 8, q. 2, n. 77.
 - (5) In 1.^{am} p., q. 3, a. 4, disp. 2, *Licet Doctores citati*.
 - (6) *Metaphys.*, lib. 4, cap. 2, quest. 4, sect. 4.
 - (7) 1.^a *Physicor.*, cap. 9, quest. 3, a. 1. *Sed ecce...*; et ib., q. 6, a. 2. *Cæterum qui arbitrantur...*; *de Generat. et corrupt.*, lib. 1, cap. 4, q. 5, a. 3, et ib., q. 6, a. 3; quibus omnibus in locis solum obiter loquantur.
 - (8) *Quæst. Philos.*, tom. 2, q. 6 ad q.^{am}
- Quare inviti omnino trahuntur a quibusdam ad sententiam primo loco relatum Fonseca, Molina et Conimbricenses, cum disertis verbis illam rejiciant, iisque argumentis et loquendi formulis utantur, que magis sapere videntur doctrinam tertie sententie mox exponendæ. Lege ipse citata loca.

Capreolum (1) et Suarezium (2); itemque auctores nostri communissime, ac nominatim Suarez (3), Toletus (4), Vazquez (5), Valentia (6), Benedictus Pereira (7), Rubius (8), Didacus Ruiz de Montoya (9), Arrubal (10), Tanner (11), Esparza (12), Petrus Hurtadus (13), Joannes B. de Benedictis (14), Luisius Turrianus (15), Jacobus Platel (16), Rodericus Arriaga (17) Georgius Rhodes (18), Thomas Compton (19), Ludovicus Lossada (20), Antonius Mayr (21), Bernaldus Quiros (22), Nicolaus Martinez (23), Andreas Semery (24) aliique, quibus adhærent non pauci recentiores.

Verum cum duplex sit distinctio rationis, altera cum fundamento, altera sine fundamento, non desunt inter hos auctores pauci quidam (et hæc potest esse quarta sententia), qui ne distinctionem quidem rationis cum fundamento volunt agnoscere, sed solam illam, quæ quia fundamento

quarta

- (1) 1.^a dist. 8, q. 1, art. 2.
- (2) Loc. cit., n. 12.
- (3) Loc. cit., n. 13, et sect. 4, 5, seqq.
- (4) In 1.^{am} part., q. 3, a. 4; et quest. 54, art. 1, dub. et art. 2, lib. 1. *Physicor.*, Text., Comm. 10, quest. 13.
- (5) In 1.^{am} p., disp. 179, n. 6; et in 3 p., q. 17, art. 2, disp. 72, cap. 2.
- (6) In 1.^{am} p., disp. 1, quest. 3, punct. 4.
- (7) *De Communibus Principiis rerum*, lib. 6, cap. 15.
- (8) Lib. 1. *Physicor.*, tractat. *de Materia*, quest. 2.
- (9) *De Trinit.*, disp. 25, sect. 2, n. 8, obiter.
- (10) In 1.^{am} p., q. 3, disp. 10, cap. 1.
- (11) *De Deo*, disp. 2, q. 3, dub. 1, n. 8; *de Incarnat.*, disp. 1, q. 6, dub. 3, n. 104.
- (12) In 1.^{am} p., q. 5 ad 6.^{am}, art. 1, 4.
- (13) *Metaph.*, disp. 8, sect. 4.
- (14) *Philos. Peripat.*, tom. 4, *Metaph.*, lib. 1, q. 1, cap. 5.
- (15) *Selectæ disputat. theologice*, part. 2, disp. 31, dub. 46.
- (16) *Curs. theol.*, tom. 5, cap. 1, parag. 1, 2.
- (17) *Metaph.*, disp. 2, sect. 3, n. 52.
- (18) *Phil. Perip.*, lib. 4, disp. 2, q. 2, sect. 1, parag. 1, 2.
- (19) *Philos. Universa Metaph.*, disp. 5, sect. 1, 2.
- (20) *Metaph.*, disp. 2, cap. 4.
- (21) *Metaph.*, tract. 7, disp. 104.
- (22) *Philos. Perip.*, part. 2, disp. 1, quest. 5, art. 1.
- (23) *Deus sciens sive de Scientia Dei*, *Controv.* 2, disp. 1, Sect. 2, t.^a Conclus., Probat. 10.
- (24) *Trienn. philos.*, tom. 2, disp. 2, quest. 2, art. 2.